

Mathilde Skov Kristensen
Anne Wolff Jakobsen
Evald Bundgaard Iversen

..... KORT FORTALT

HVORDAN SKABES DET GODE SAMARBEJDE MELLEM SKOLER OG FRITIDS AKTØRER?

- ET MIXED METHODS REVIEW AF LITTERATUR
OG PRAKSISERFARINGER

Hvordan skabes det gode samarbejde mellem skoler og fritidsaktører?

- Et mixed methods review af litteratur og praksiserfaringer

Mathilde Skov Kristensen, Anne Wolff Jakobsen,
& Evald Bundgaard Iversen

Center for forskning i Idræt, Sundhed og
Civilsamfund, Institut for Idræt og Biomekanik,
Syddansk Universitet.

Projektet er finansieret af Odense Kommune

Udgivet: Maj 2022

ISBN: 978-87-94345-07-1 (trykt udgave)

ISBN: 978-87-94345-08-8 (PDF)

Fotos: Odense Kommune

Opsætning: Louise Stjerne Madsen

Serien Kort Fortalt udgives af Center for forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund, Institut for Idræt og Biomekanik, Syddansk Universitet.

Læs mere om vores forskning på:

www.sdu.dk/cisc

Indholdsfortegnelse

4 BAGGRUND

5 FORMÅL OG INDHOLD

6 METODE

6 Type af review

6 Litteratursøgning

8 Indsamling af praksiserfaringer

10 RESULTATER

10 Hvad karakteriserer de samarbejder, der har været igangsat med henblik på at styrke børn og unges deltagelse i fritidslivet?

13 Hvilke kvaliteter oplever de involverede skoler og fritidsaktører ved samarbejder på tværs?

17 Hvilke udfordringer oplever de involverede skoler og fritidsaktører ved tværgående samarbejdsprocesser?

22 Hvilke anbefalinger eksisterer med henblik på at skabe stærke samarbejder på tværs af skole og fritidsliv?

26 OPSUMMERING

28 LITTERATUR

28 Litteratur inkluderet i litteraturgennemgangen

29 Øvrig litteratur

■ Baggrund

Deltagelse i organiserede fritidsaktiviteter indebærer en række potentialer for at styrke børn og unges sundhed og trivsel samt deres muligheder for at indgå i positive fællesskaber [32, 34, 35]. Undersøgelser har dog vist, at der kan være en udfordring i at fastholde børnene i fritidslivet op gennem ungdomsårene, idet unge i mindre grad end børn deltager i fritidslivet [38, 41]. Desuden er børn og unges deltagelse i fritidslivet præget af en skævhed, hvor særligt socioøkonomisk baggrund, etnicitet og forældreengagement i foreningslivet spiller en rolle for, i hvilket omfang børn og unge deltager i de udbudte fritidsaktiviteter [39, 42].

Både af hensyn til børn og unges deltagelse i fritidslivet i det hele taget, og særligt af hensyn til børn og unge af anden etnisk herkomst og med lav socio-økonomisk status, er der derfor grund til at interessere sig for, hvordan der kan skabes bedre overgange mellem skole og fritidslivet med henblik på at sikre, at flere børn og unge opnår en varig tilknytning til et rigt og varieret fritidsliv.

Indenfor de senere år er der bl.a. i kraft af indførelsen af åben skole kommet et tydeligt fokus på samarbejder på tværs af skoler og fritidsaktører [14]. Sådanne samarbejder har vist sig at rumme et potentiale i forhold til at vække børn og unges interesse for at deltage i lokale fritidstilbud [1, 5, 6, 16, 27, 29]. Således vidner erfaringerne fra flere skolefritidssamarbejder om, at tværgående samarbejder på den korte bane, er lykkedes med at få flere børn og unge med i fritidslivet [5, 6, 27, 29], mens det er mere usikkert, i hvilken grad og hvordan skole-fritidssamarbejder også mere langsigtet kan fastholde børn og unge i fritidslivet. Samtidig har der inden for forskningen i tværgående samarbejder været et udvidet fokus på, hvordan særligt sårbare grupper af børn og unge inkluderes i fritidslivet [37], mens der i mindre grad har været fokus på, hvordan tværgående indsatser kan fremme deltagelsen i fritidslivet blandt børn og unge generelt.

Derfor er der fortsat grund til at tænke nyt og finde konkrete modeller for, hvordan der kan skabes bedre overgange mellem skole og fritidsliv, og hvordan disse overgange kan føre til, at børn og unge generelt får en mere varig tilknytning til fritidslivet, end det er tilfældet i dag. Tankegangen er, at et fokus på at styrke deltagelsen i fritidslivet blandt børn og unge generelt indebærer et potentiale for, at endnu flere børn og unge - herunder også de særligt sårbare og udfordrede - får glæde af at deltage i organiserede fritidsaktiviteter.

På denne baggrund har Syddansk Universitet i samarbejde med Fritid og Folkeoplysning, Odense Kommune igangsat forskningsprojektet *Flere med i fritidslivet*. Projektet har til formål at styrke vidensgrundlaget for udviklingen af nye samspilsmodeller på tværs af skoler og fritidsaktører med henblik på at fremme børn og unges langsigtede deltagelse i fritidslivet.

Formålet søges indfriet ved at gennemføre et mixed methods review, der kobler den nyeste viden på området med eksisterende erfaringer fra centrale lokale aktører. Forventningen er, at en sådan kobling kan skabe et solidt udgangspunkt for fremtidig udvikling af virkningsfulde indsatser på tværs af skole og fritidsaktører med varig betydning for børn og unges deltagelse i fritidslivet. Forskningsprojektet *Flere med i fritidslivet* er gennemført af Mathilde Skov Kristensen, Anne Wolff Jakobsen og Evald Bundgaard Iversen ved Center for Idræt, Sundhed og Civilsamfund (CISC) på Syddansk Universitet i samarbejde med Fritid & Folkeoplysning repræsenteret ved chefkonsulent, Michael Johansen og med inddragelse af praksisaktører i Odense Kommune. Projektet er støttet økonomisk af Fritid & Folkeoplysning i Odense Kommune.

Formål og indhold

Formålet med reviewet er at skabe et samlet overblik over den nyeste viden om samarbejder på tværs af skoler og fritidsaktører og eksisterende praksiserfaringer på området. Dermed omfatter reviewet både den viden, der afrapporteres i den nyeste litteratur og de erfaringer, der kommer til udtryk blandt aktuelle aktører i en lokal kontekst i Danmark. En sådan kobling mellem viden og praksiserfaringer bidrager til at kvalificere udviklingen af realiserbare samarbejdsmodeller på tværs af skole og fritidsliv, som kan få varig betydning for børn og unges fritidsliv. På denne baggrund søger reviewet at belyse følgende fire forskningsspørgsmål:

1. Hvilke samarbejder mellem skoler og fritidsaktiviteter har været igangsat med det formål at styrke børn og unges deltagelse i fritidslivet?
2. Hvilke kvaliteter oplever de involverede skoler og fritidsaktører ved samarbejder på tværs?
3. Hvilke udfordringer oplever de involverede skoler og fritidsaktører ved samarbejder på tværs?
4. Hvilke anbefalinger eksisterer med henblik på at skabe styrkede samarbejder på tværs af skole og fritidsliv?

Tabel 1: Operationalisering af centrale begreber i litteratursøgningen.

BEGREB	OPERATIONALISERING
Skole	Skole henviser til grundskolen og omfatter mangfoldigheden af aktiviteter, der finder sted indenfor skole- og/eller SF0-tiden, og som involverer skolens personale (lærere, pædagoger eller ledelse).
Fritidsliv	Fritidsliv omfatter aktivitetstilbud, der organiseres uden for skole- og/eller SF0-tiden af foreninger, klubber eller offentlige aktører (f.eks. ungdomsskole, musikskole, museer). Der er taget udgangspunkt i en bred operationalisering af begrebet fritidsliv ved brug af ord som fritidsaktivitet, rekreativ aktivitet, sport, motion, friluftsliv, outdooraktiviteter, spejder, musik, klub.
Samarbejder	Søgningen på samarbejder indebar begreber fra co-production litteraturen (co-operation, co-production, co-creation, co-initiative, co-design, co-innovation og co-commissioning) og Citizen science litteraturen (citizen science, citizen participation). Derudover indgik også en række bredere betegnelser som samarbejde, partnerskaber, teamwork samt brugerinddragende forskning.
Børn og unge	Søgningen på børn og unge blev gennemført ved brug af en række termer, der dækker børn i grundskolealderen som i Danmark strækker sig fra 6-17 år.

Ved at søge svar på disse spørgsmål i både den eksisterende videnskabelige litteratur, i den grå litteratur (se faktaboks s. 8) og blandt lokale praksisaktører i Odense Kommune forventes der at kunne skabe et solidt vidensgrundlag, der kan bidrage til at kvalificere udviklingen af nye virkningsfulde samarbejdsmodeller på lokalt plan, og som samtidig kan tjene som inspiration for alle, der arbejder med at styrke børn og unges deltagelse i fritidslivet.

I tabel 1 ses en oversigt over, hvordan centrale begreber er blevet operationaliseret i litteratursøgningen med henblik på at indsamle de eksisterende erfaringer om samarbejder mellem børn og unges skole- og fritidsliv.

Metode

I de følgende afsnit gøres der først rede for hvilken type af review, der er gennemført, hvorefter der følger en præsentation af de anvendte metodiske greb ved henholdsvis litteratursøgningen og indsamlingen af praksiserfaringer.

Type af review

Reviewet er gennemført som et mixed methods review. Et mixed methods review er karakteriseret ved at kombinere flere forskellige typer af kilder til viden – som f.eks. kilder, der varierer med hensyn til metode eller formaliseringsgrad [33, 36]. I dette review varieres særligt på formaliseringsgraden, idet der både inddrages 1) viden fra en systematisk litteratursøgning, 2) viden fra en aføgning af relevant litteratur blandt danske eksperter på området samt 3) praksiserfaringer, indsamlet på en workshop for udvalgte lokale aktører.

En sådan kobling mellem forskningsbaserede resultater og praksiserfaringer fra den lokale kontekst indebærer flere potentialer. Dels bidrager koblingen med ny inspiration til lokale aktører, og dels belyses evt. dilemmaer og problematikker ved den eksisterende lokale kontekst [36]. Derudover identificeres og udvikles lovende og realistiske interventioner, der dels kan afprøves i en lokal kontekst [36], men som samtidig kan tjene som inspiration for aktører, der i andre kontekster arbejder på at styrke børn og unges deltagelse i fritidslivet. Idet formålet med indeværende review netop er at skabe et solidt vidensgrundlag for at udvikle nye og virkningsfulde samarbejdsmodeller, der lader sig afprøve og implementere, er mixed methods tilgangen oplagt.

Litteratursøgning

Litteratursøgningen bestod af en systematisk litteratursøgning udført i seks internationale databaser i fire skandinaviske databaser samt i to danske biblioteksda-

Figur 1: Oversigt over anvendte inklusions- og eksklusionskriterier i litteraturstudiet.

INKLUSIONSKRITERIER

- Studier der omhandler samarbejder mellem skole og aktører fra fritidslivet (f.eks. organisationer, foreninger, offentlige institutioner, frivillige borgere eller aktører omkring after-school programs), der har til formål at styrke børn og unges deltagelse i fritidslivet.
- Kun studier, der indebærer empiriske undersøgelser af et eller flere samarbejder mellem skole og fritidsliv, er inkluderet.
- Kun non-profit samarbejder er inkluderet.
- Kun indsatser målrettet børn i alderen 6-17 år (skolealderen) er inkluderet.

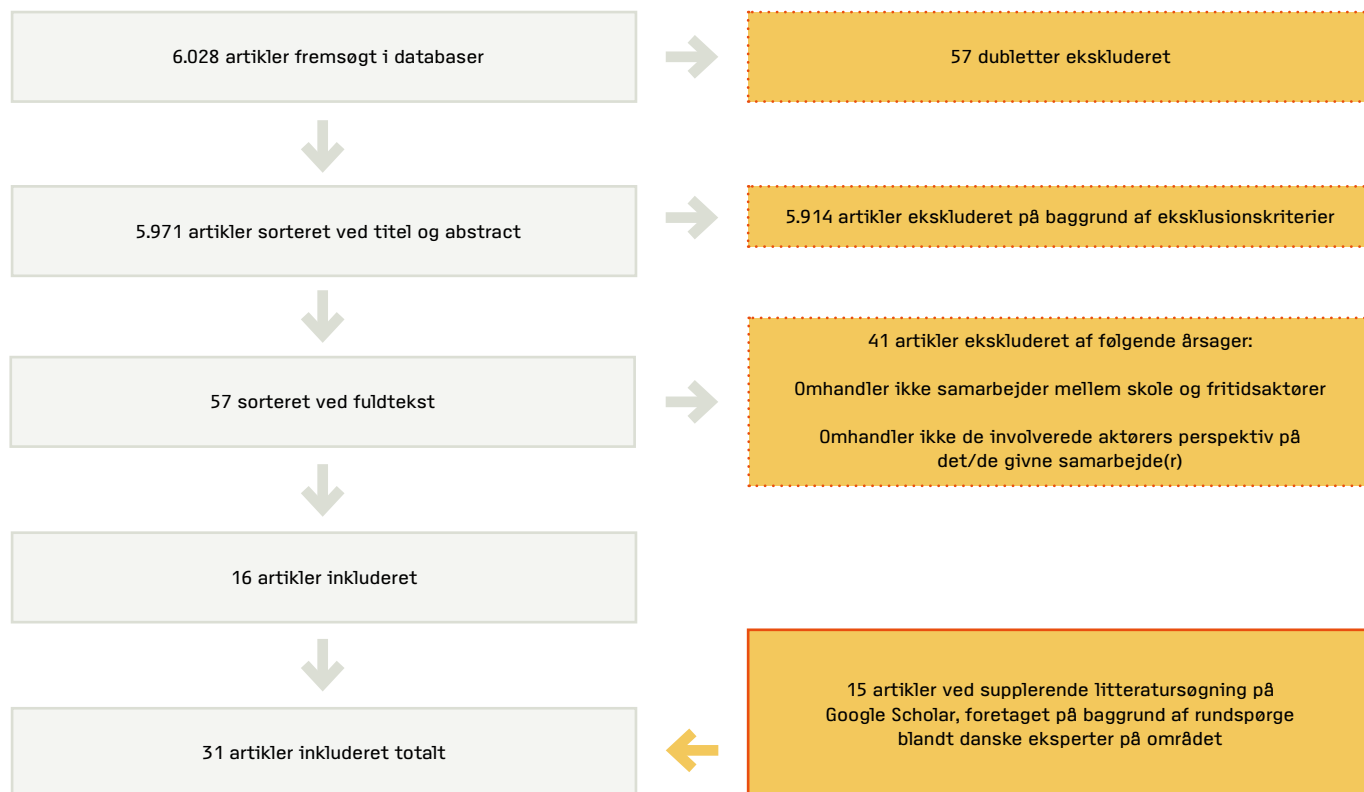
EKSKLUSIONSKRITERIER

- Studier der omhandler, samarbejder mellem skole og aktører fra fritidslivet, hvor formålet begrænser sig til at løfte børnenes faglige niveau (f.eks. matematik eller læsefærdigheder) eller deres adgang til videre studieliv eller arbejdsmarkedet.
- Studier med fokus på handicappede eller børn og unge med diagnoser (ADHD, Autisme-spektrum forstyrrelser mv.).

tabaser. Derudover er der også søgt litteratur fra danske og nordiske foreninger og organisationer. Den systematiske litteratursøgning er afsluttet d. 14. juni 2021 og begrænser sig til at inkludere artikler udgivet inden for de seneste 15 år (dvs. i 2007 eller senere). Med afsæt i en række inklusions- og eksklusionskriterier (se figur 1) blev artiklerne screenet først på titel og abstract og derefter på fuld tekst. Dette resulterede i 16 inkluderede artikler, hvoraf 10 er fagfællebedømte videnskabelige artikler, mens de resterende er at karakterisere som grå litteratur (se faktaboks s 8.)

I tillæg til den systematiske litteratursøgning er der blevet foretaget en rundspørge blandt en række danske eksperter på området for at få indblik i yderligere relevant litteratur. På baggrund af denne rundspørge blev der foretaget supplerende litteratursøgninger på Google Scholar, hvilket resulterede i at yderligere 15 artikler (primært grå litteratur) blev inkluderet i reviewet (se figur 2).

Figur 2: Flowchart over sorteringsprocessen i litteratursøgningen.

Kort om den inkluderede litteratur

De 31 inkluderede artikler omfatter både videnskabelige artikler og grå litteratur. Grå litteratur er akademisk eller videnskabelig litteratur, som ikke er udgivet af et forlag, men som distribueres til fagfæller eller andre interessenter i form af notater, rapporter eller lignende. Litteraturen omhandler samarbejder mellem skoler og fritidsaktører i en række forskellige geografiske kontekster herunder Danmark (17), Sverige (1), Island (1), England (4), USA (5) og Australien (3). Dermed præsenteres der i dette review resultater fra et bredt udvalg af skolekontekster, der på trods af visse lighedspunkter, indebærer en række strukturelle, organisatoriske, kulturelle og pædagogiske forskelligheder.

Overordnet er der tale om såkaldte empiriske studier, hvor fokus er på at beskrive og undersøge et eller flere konkrete samarbejder mellem skoler og fritidsaktører. Det vil sige at der i overvejende grad er tale om casestudier eller tværsnitundersøgelser, hvor der er indhentet empiri ved interviews, observation eller spørgeskemaundersøgelser.

En del af litteraturen omhandler erfaringer fra samarbejder, der er opstået på initiativ af de enkelte skoler og fritidsaktører, mens andre omhandler erfaringer fra samarbejder, som er blevet sat i værk af kommuner og nationale idrætsorganisationer. På den måde er der tale om både bottom-up samarbejder og top-down samarbejder.

Indsamling af praksiserfaringer

De praksiserfaringer, der indgår i dette mixed methods review, er indsamlet under afholdelse af en workshop for lokale aktører d. 9. marts 2022. Formålet med workshoppen var at få indblik i praksisaktørernes erfarede kvaliteter og udfordringer med at samarbejde på tværs af skole og fritidsliv samt at diskutere forskellige forhold, som kan have betydning for at skabe styrkede samarbejder. Desuden har workshoppen haft til hensigt at identificere mere kontekstuelle opmærksomhedspunkter, som kan have betydning for udviklingen af virkningsfulde indsatser omkring samarbejder på tværs af skoler og fritidsliv i Odense Kommune.

Workshoppen blev rammesat som en "Chronical Workshop", som er en metode til at facilitere gruppebaserede processer, hvor betydningen af udvalgte tiltag vurderes – i dette tilfælde tiltag omkring samarbejde mellem skole

og fritidsliv – og hvor det diskuteres, hvordan de udvalgte tiltag kan danne grundlag for generelle løsninger eller interventioner [40].

På workshoppen deltog i alt 16 aktører som repræsenterede perspektiver fra henholdsvis skole, fritidsliv og den kommunale administration. De deltagende aktører blev udvalgt af to omgange. Først blev ledelsesrepræsentanter fra to lokale skoler udvalgt på baggrund af deres interesse for at samarbejde med aktører fra fritidslivet. Dernæst blev ledelsesrepræsentanter fra foreninger beliggende i skolernes nærområde og foreninger som tidligere har samarbejdet med en af skolerne udvalgt til at deltage. Tanken bag denne udvælgelse var, at de inviterede fritidsaktører udgjorde potentielle fremtidige samarbejdspartnere for de to skoler samt, at de kunne antages at have konkrete erfaringer eller tanker omkring mulighederne og begrænsningerne i at samarbejde med skolerne. Udover skoler og fritidsaktører blev der samtidig

udvalgt aktører fra kommunalforvaltningen, SSP og Ungdomsskolen, der som en del af deres arbejde har fokus på at skabe gode rammer for børn og unges fritidsliv i Odense Kommune.

Under workshoppen blev praksisaktørerne først præsenteret for resultater genereret på baggrund af litteraturopsamlingen. Dette dannede ramme for to gruppearbejds-sessioner, hvoraf den ene indebar en fortolkende proces og den anden en eksplorativ proces. Den fortolkende proces bestod af to sessioner; 1) Udvælgelse af de mest væsentlige anbefalinger fra litteraturopsamlingen samt 2) Drøftelse af kvaliteter og udfordringer ved at samarbejde på tværs af skole og fritid.

I den første session var praksisaktørerne inddelt i grupper på tværs af skole, fritid og den kommunale administration, mens de i den anden session var inddelt i homogene grupper (fx bestående kun af skolefolk). I den eksplorative proces indgik praksisaktørerne i gruppe- og plenumdiskussioner om, hvordan viden fra litteraturgengangen og praksiserfaringer kan omsættes til udviklingen af nye virkningsfulde indsatser på området. På baggrund af workshopsessionerne noterede praksisaktørerne anbefalinger, udfordringer, muligheder og handlingstiltag på forskellige post-its. Forskerne var hver koblet på en gruppe, hvor de stillede uddybende spørgsmål samt tog notater. Post-its blev efterfølgende transskriberet og informeret på baggrund af forskernes notater.

Billede 1: Eksempel på erfaringsopsamling fra workshoppen.

Foto: Forfatterne

Resultater

I de følgende afsnit opsummeres resultaterne fra både litteraturgennemgangen og indsamlingen af praksiserfaringer fra workshoppen. Resultaterne fra litteraturgennemgangen præsenteres som en række centrale pointer knyttet til hvert af de fire forskningsspørgsmål (se s. 5), mens resultaterne fra workshoppen præsenteres som supplerende og uddybende praksiskommentarer, der tjener til at nuancere de muligheder og udfordringer der - i litteraturgennemgangen - er identificeret ved tværgående samarbejder. Derudover gives der et samlet overblik over de anbefalinger til tværgående samarbejder, som er identificeret i litteraturgennemgangen, og som har dannet afsæt for praksisaktørernes diskussioner på workshoppen.

Hvad karakteriserer de samarbejder, der har været igangsat med henblik på at styrke børn og unges deltagelse i fritidslivet?

Litteraturgennemgangen vidner om en stor mangfoldighed, hvad angår samarbejder på tværs af skoler og fritidsliv. En mangfoldighed der afspejles i variationer både med hensyn til, hvilke parter der er involveret, hvilke aktiviteter, der samarbejdes om, hvem der tager initiativ til samarbejdet, hvilke bevæggrunde parterne har for at involvere sig i samarbejdet og hvordan involveringen og interaktionen er mellem parterne. Med udgangspunkt i disse variationer gøres der i de følgende afsnit rede for bredden af indsatser, som har været igangsat med henblik på at fremme børn og unges deltagelse i fritidslivet.

Hvilke samarbejdspartnere er involveret og hvilke aktiviteter samarbejdes der om?

Blandt de skoler – danske såvel som udenlandske – der omtales i den inkluderede litteratur ses der eksempler på tværgående samarbejder med flere forskellige typer af aktører fra fritidslivet herunder samarbejder med idrætsforeninger og idrætsorganisationer [1-19, 28, 30], fritidsklubber [13, 20, 21, 22] og ungdomsskoler [23], bil-

led- og musikskoler [2, 6, 24], spejdergrupper [25] samt boligsociale helhedsplaner [26]. Hvilke aktiviteter eller undervisningsindhold, der er tale om, afhænger af hvilke parter, der indgår i samarbejdet. Dog ses der i litteraturen flest eksempler på samarbejder, hvor idrætsrelaterede aktiviteter er omdrejningspunktet [1-19, 28, 30].

De aktiviteter, der samarbejdes om, synes oftest udformet som enkeltstående arrangementer, eller som aktiviteter der udbydes ugentligt over en kortere periode [1, 5, 6, 11, 24, 28, 30]. I litteraturen beskrives der dog også samarbejder, der indebærer mere kontinuerlige forløb, hvor fritidsaktører over længere tid er engageret i skolens virke [5, 6, 11, 22]. Nogle aktiviteter er indlejret i skoledagen enten som en integreret del af et specifikt fag – her i særlig grad idrætsfaget – som et selvstændigt valgfag eller som en del af den understøttende undervisning [6, 12, 15, 17, 24, 27, 29]. Andre er udformet som frivillige eller obligatoriske fritidsaktiviteter udbudt efter skoletiden [4, 7, 16, 26, 29] og endelig er nogle integrerede i både skoletid og fritid [1, 8, 15, 29].

Hvem tager initiativ til tværgående samarbejder?

Særligt i den internationale litteratur ses der en række eksempler på samarbejder, der er initieret af universiteter eller nationale idrætsorganisationer, som har igangsat forskellige typer af interventionsprojekter eller indsatser til fremme af fysisk aktivitet og idrætsdeltagelse blandt børn og unge [1, 4, 7-9, 15, 16, 18, 27]. Derudover er nogle samarbejder i en dansk kontekst initieret oppefra i et samarbejde mellem kommuner og idrætsorganisationer [10]. Dog er samarbejder initieret af skolerne, lærerne eller fritidsaktører de dominerende [2, 5, 6, 11-14, 16, 22-24, 29]. Her peger flere studier på, at det oftest er fritidsaktørerne, der tager initiativ til at kontakte skolerne med henblik på at indlede et samarbejde, og i mindre grad skolerne, der opsøger fritidsaktørerne [5, 13, 23, 28, 29]. Samtidig ses der dog også eksempler på, at der blandt de involverede skoler og fritidsaktører er en oplevelse af, at de ser sig selv som de primære initiativtagere [14]. Om og i hvilken grad det har betydning for

samarbejdet, hvem der er den initierende part nævnes kun i en enkelt dansk undersøgelse. Her antydes det fra et skolelederperspektiv, at der er bedre muligheder for, at samarbejderne forankres i skolehverdagen, når det er skolerne eller lærerne selv, der tager initiativet [2, 4].

Hvilke bevæggrunde har parterne for at involvere sig i tværgående samarbejder?

Samarbejder på tværs af skole og fritidsliv legitimeres oftest ud fra en kombination af flere forskellige formål, idet de forskellige involverede aktører, har forskellige bevæggrunde for at indgå i tværgående samarbejder. I Danmark kom der med folkeskolereformen i 2014 et lovmæssigt krav om, at folkeskolerne skal fungere som 'åbne skoler' hvilket vil sige, at de skal indgå i samarbejder med lokalsamfundets kultur-, folkeoplysnings-, idræts-, og foreningsliv, med kunst og kulturskoler, med lokale fritids- og klubtilbud samt med kommunale eller kommunalt støttede musik- og ungdomsskoler [43]. Samarbejderne skal dels bidrage til, at eleverne 'lærer mere' og dels bidrage til, at eleverne får et 'større kendskab til samfund og foreningsliv' [43]. På den baggrund forklarer flere skoleledere, at tværgående samarbejder som oftest retter sig mod at styrke elevernes alsidige udvikling og at opfylde de faglige mål for fagene [4]. Dette afspejles også i fritidsaktørernes oplevelse af skolerne, idet der blandt flere fritidsaktører er en oplevelse af, at det er vigtigt for skolerne at de aktiviteter, der samarbejdes om, bidrager til opfyldelse af folkeskolens formål og/eller fagenes mål [2, 6, 13, 24]. Samtidig vidner både national og international litteratur om, at børn og unges sundhed og trivsel, deltagelse i fritidsaktiviteter, kendskab og kontakt til lokalsamfundet samt mulighederne for at få en mere varieret skoledag er nogle af de forhold, som skoler søger at styrke ved at indgå i tværgående samarbejder [1, 3, 4, 17, 21, 25-27]. I tillæg nævner medarbejdere på skolerne og fritidsaktører fra idrætslivet, at deres egen personlige interesse for idræt og tilbud om opkvalificering, i form af f.eks. kurser, er væsentlige motiver for at involvere sig i tværgående samarbejder [8, 10, 18].

Hvad angår fritidsaktørers bevæggrunde for at indgå i samarbejder med skoler, så drives de ofte af en forhåbning om, at samarbejdet kan bidrage til at skabe mere opmærksomhed omkring den pågældende fritidsaktivitet og tiltrække flere udøvere til foreningen eller klubben [1-6, 9, 10, 12, 14, 17, 18, 22, 23]. Flere aktører fra fritidslivet ønsker i den forbindelse at videregive deres egen interesse for den pågældende aktivitet og gøre børnene og de unge fortrolige med aktiviteten og foreningslivet, så de får mod på at tilslutte sig foreningens aktiviteter [6, 18, 22, 24]. Samtidig synes nogle aktører fra fritidslivet dog også at være drevet af en mere altruistisk tilgang til tværgående samarbejder, idet de primært har fokus på samarbejdernes potentiale i forhold til at styrke elevernes deltagelse i lokalsamfundet [4, 5], forebygge mistrivsel [26] og bidrage til at skabe anderledes og attraktive læringsmiljøer [6, 20, 21, 23, 24]. Selvom skoler og fritidsaktører således har en række forskelligartede bevæggrunde for at indgå i tværgående samarbejder, så synes de samtidig at kunne mødes om en fælles interesse for at bidrage til børn og unges sundhed og trivsel samt deres muligheder for at indgå i et alsidigt og attraktivt fritidsliv i lokalsamfundet. Dertil kommer, at nogle samarbejder har et særligt fokus på børn, der på den ene eller anden måde er udsatte eller udfordrede som f.eks. børn bosat i socialt belastede boligområder [26], børn med risiko for at havne i kriminalitet [16], børn med særlige behov [18] eller inaktive piger [1].

Hvordan er involveringen og interaktionen blandt de samarbejdende parter?

Litteraturen vidner om, at der er forskel på, hvordan tværgående samarbejder foregår, og i hvilken grad de forskellige parter er involveret i henholdsvis udvikling, planlægning, gennemførelse og evaluering af aktiviteter og undervisning. Helt overordnet kan der skelnes mellem samarbejder af koordinerende karakter og samarbejder af involverende karakter. Ved samarbejder af koordinerende karakter er de involverede parter fælles om at koordinere aktiviteter og forløb, men selve forberedelsen

og afviklingen af undervisningen/de planlagte aktiviteter håndterer de enkelte parter hver for sig. Eksempler på sådanne samarbejder er, når trænere fra idrætsforeninger 'hyres ind' til at varetage en del af idrætsundervisningen [7, 8, 15, 17], eller når lystfiskerklubben inviterer en klasse til at deltage i et allerede planlagt fiskeriforløb i klubben [6].

Involverende samarbejder er derimod karakteriseret ved, at parterne er fælles om både at udvikle, planlægge, gennemføre og evaluere aktiviteterne/undervisningen. Sådanne samarbejder stiller større krav til parternes indsats og involvering, og der opstår en større grad af afhængighed blandt partnerne. Eksempler på involverende samarbejder er, når lærere og undervisere fra musikskolen indgår i samarbejde om udviklingen af obligatoriske musikforløb [6], eller når lærere og undervisere på ungdomsskolen er sammen om at udvikle og gennemføre et nyt valgfag [23]. Ud fra litteraturgennemgangen at dømme er det primært koordinerende samarbejder, der dominerer, men der ses også eksempler på involverende samarbejder [1, 12, 26, 28, 29]. I tråd med dette viser en dansk undersøgelse, at det oftest er gennemførelsen og planlægningen af aktiviteterne, som de involverede parter er fælles om at varetage, mens de i mindre grad er fælles om udviklingen af nye ideer og evaluering af aktiviteterne [12].

Derudover vidner litteraturen om, at de tværgående samarbejder sjældent er særlig formaliserede [10, 12, 13, 15, 20]. En undersøgelse af idrætspuljen under åben skole i Odense Kommune viser, at kun en mindre andel af de idrætsforeninger, der er involveret i tværgående samarbejder giver udtryk for, at de har indgået skriftlige samarbejdsaftaler med skolerne, og kun få skoler synes at have en fælles strategi for at samarbejde med eksterne aktører [12]. Derved foregår parternes kommunikation og planlægning ofte mere eller mindre ad hoc mellem de lærere eller pædagoger og fritidsaktører som har interesse for det pågældende felt [10, 12, 13, 15, 20].

Samtidig er der i en dansk kontekst også stor forskel på, hvordan de enkelte kommuner griber opgaven med 'åben skole' an, og hvilke forventninger de har til skolerne i den henseende. Mens nogle kommuner har lavet udførlige beskrivelser af, hvordan skolerne skal samarbejde med eksterne aktører, så lægger andre kommuner det i højere grad ud til skolerne selv at beslutte, hvem de vil indgå et samarbejde med og om hvad [14].

På trods af, at skolerne med indførelsen af 'åben skole' er forpligtede på at samarbejde med eksterne aktører, så synes tværgående samarbejder i en dansk kontekst fortsat i høj grad at være båret af personligt engagement, og de kontakter som enkelte lærere og fritidsaktører har med hinanden.

Foto: Odense Kommune

Hvilke kvaliteter oplever de involverede skoler og fritidsaktører ved samarbejder på tværs?

Skoler og fritidsaktører involveret i tværgående samarbejder oplever, at samarbejder på tværs indebærer en række forskellige kvaliteter, der går igen på tværs af kontekster, og som er medvirkende til at gøre samarbejdet meningsfuldt for de enkelte aktører. Kvaliteter skal i den henseende forstås som oplevede synergieffekter ved de tværgående samarbejder set fra skolernes og fritidsaktørernes perspektiv. Der er altså ikke tale om målte effekter af de tværgående samarbejder, men snarere om hvilke kvaliteter de involverede aktører oplever at opnå ved at samarbejde på tværs.

I det følgende er de oplevede kvaliteter opsummeret i fire centrale pointer, der knytter sig til temaerne 1) foreningernes synlighed, profilering og legitimering, 2) skolernes udbud af varierede og holistiske læringstilbud, 3) mulighederne for at skabe sammenhæng og bidrage til stærke relationer i børnenes hverdag og 4) mulighederne for professionel udvikling blandt aktørerne.

Samarbejder på tværs kan hjælpe fritidstilbuddene med at blive mere synlige og nå ud til en bredere børnegruppe

Flere fritidsaktører giver udtryk for, at de har en forventning om, at samarbejdet med skolerne hjælper til at synliggøre fritidstilbuddene [2, 4, 5, 13, 23, 28]. Ved at samarbejde med skolerne forventer fritidsaktørerne, at kendskabet til de forskellige fritidsaktiviteter udbredes, og at elevernes indsigt i, hvilke fritidsmuligheder der eksisterer i lokalområdet, derved øges [1, 2, 17, 20, 28]. Samtidig forventer fritidsaktørerne, at tværgående samarbejder med skolerne kan bidrage til at gøre eleverne mere fortrolige med specifikke fritidsaktiviteter og foreningslivet generelt [6] og derved skabe en tryk overgang fra skole til foreningsliv [18, 28].

Derudover betragter fritidsaktørerne skolesamarbejdet som en oplagt mulighed for komme i kontakt med nogle af de børn, der ikke naturligt opsøger fritidstilbuddene

og som måske er usikre på, om de besidder tilstrækkelige færdigheder til at deltage i fritidstilbuddene [1, 3, 23, 26, 28]. Tankegangen er, at børnene vil være mere tilbøjelige til at deltage i et fritidstilbud, når de på forhånd har stiftet bekendtskab med og opøvet nogle basisfærdigheder indenfor den pågældende disciplin i skoleret. På den måde er det en udbredt forhåbning blandt fritidsaktørerne, at skolesamarbejdet kan bidrage til at fremme foreningens aktiviteter og rekrutteringen af nye medlemmer [6, 9, 12, 13, 22, 23]. I den forbindelse forklarer fritidsaktører fra en dansk kontekst, at dette især vil være til gavn for de mindre idrætter, der med skolesamarbejdet får en øget chance for at profilere sig både ift. til at skaffe nye medlemmer, men også ift. at få adgang til anvendelige lokaler [6].

Derudover oplever flere fritidsaktører, at samarbejdet med skolerne bidrager til at styrke foreningernes position i lokalsamfundet og legitimere foreningernes virke, hvorved det bliver lettere at opnå politisk opbakning og økonomisk støtte [4, 12, 13, 23].

ERFARINGER FRA PRAKSISAKTØRERNE

Samarbejder på tværs - betydning for synlighed og adgang

Fritidsaktørerne i Odense oplever, at skole-fritidssamarbejdet er med til at skabe en øget synlighed omkring tilbud og fritidsaktiviteter. De uddyber, at ved samarbejder med skoler er det muligt at nå ud til elevgrupper, som ikke på egen hånd ville opsøge fritidstilbuddene.

Ifølge skoleaktørerne bør man prioritere længerevarende og tilbagevendende samarbejder, da det skaber en bedre forankret synlighed af fritidstilbuddene, og kan have betydning for at eleverne udvikler bedre forudsætninger for at indgå i fritidsaktiviteterne. Derudover fortæller praksisaktørerne, at placeringen af fritidstilbud på skolens eller SFO'ens faciliteter kan gøre det lettere for flere elever at deltage, idet de bliver mindre afhængige af, at forældrene skal følge dem til aktiviteterne.

Samarbejder på tværs kan medvirke til at skabe mere varierede og holistiske lærings- og aktivitetstilbud

Blandt flere af de skoler, der omtales i de inkluderede artikler, er der enighed om, at samarbejder med fritidsaktører bidrager til at skabe større variation i børnenes skoledag [17, 21, 28, 30]. Fritidsaktørerne opleves at byde ind med en anden faglighed og en særlig specifik ekspertise, der ikke bare øger elevernes muligheder for at stifte bekendtskab med et bredere udbud af aktiviteter og indhold, men som også medvirker til at præsentere eleverne for nye erfarings- og læringsformer [1, 4, 12, 15, 17, 21, 28]. Nogle skoler forklarer, at de fritidsaktører, der varetager undervisning i løbet af elevernes skoledag, bidrager til en øget integration af mere uformelle læringssituationer, der fordrer et mere holistisk lærings- og børnesyn, og som kommer til at virke som en slags åndehuller i en ellers meget struktureret skoledag [6, 21, 23, 28]. Dette betragtes af skolerne som en fordel, idet der er en opfattelse af at læringssituationer med fokus på praksisorienterede undervisningsmetoder og erfarings-

baseret læring, kan fremme elevernes faglige og trivselsmæssige udvikling [6, 21, 28]. Samtidig forklares det i et islandsk studie, at de supplerende uformelle læringsrum, som fritidsaktørerne bidrager til at skabe, forstærker fokuset på eleverne som sociale individer, der har behov for selv at kunne træffe valg og dyrke sociale relationer [21]. Tankegangen er, at samarbejdet mellem skole og fritidsaktører øger mulighederne for at skabe nogle mere holistiske læringsmiljøer, hvilket især anses som gavnligt for de elever, der har brug for at blive eksponeret for nogle anderledes læringsrum og -stile [6, 21, 23, 28]. I tillæg peger en amerikansk undersøgelse på, at idrætsaktiviteter gennemført i samarbejder mellem skoler og sportsklubber oftest er mindre konkurrencebetonede og mere inkluderende end de idrætsaktiviteter, der udbydes i klubberne alene [3]. Dette opfattes som gavnligt for de børn og unge, der ikke nødvendigvis har færdighederne til at deltage i klubaktiviteterne eller som ikke motive-res af konkurrenceelementet [3].

ERFARINGER FRA PRAKSISAKTØRERNE

Samarbejder på tværs - betydning for variation i aktivitets- og læringstilbud

De oplevede kvaliteter ved at samarbejde på tværs er influeret af forskellige logikker blandt fritids- og skoleaktører. Aktørerne har en fælles forståelse for, at et samarbejde på tværs har betydning for at flere børn og unge får mulighed for at indgå i betydningsfulde fællesskaber og få alsidige oplevelser inden for idræts- og kulturområdet. Ifølge fritidsaktørerne kan fritidsaktiviteter bidrage til, at fagligt udfordrede elever får flere succesoplevelser. Dette kan ses i lyset af litteraturgennemgangen, hvor fritidstilbuddene ses som en arena for øvelse og skolen som en arena for præstation.

Under workshoppen italesætter skoleaktørerne andre logikker, blandt andet at skolen er en arena med større fokus på inklusion, og der fx ved idrætstilbud er større fokus på konkurrence. Dog deler en skoleaktør en oplevelse af, at de fritidsaktører som henvender sig til skolerne omkring samarbejder, ofte præsenterer undervisningsindhold af mere inkluderende karakter end det, der normalt foregår i foreningsregi. Det tyder på, at de forskellige praksisaktører finder værdi i at samarbejde på tværs, men særligt skoleaktører og foreningsaktører har forskellige forståelser af, hvordan deres individuelle praksisser adskiller sig i forhold til at skabe holistiske læringstilbud.

Samarbejder på tværs bidrager til at skabe sammenhæng og stærke relationer børn og voksne imellem

I flere af de inkluderede artikler fremhæver involverede aktører fra både skole og fritidsliv, at samarbejder på tværs medvirker til at skabe øget sammenhængskraft i børnenes hverdag og bidrager til at forstærke den fælles kultur på den pågældende skole eller indenfor et bestemt geografisk område [12, 16, 20, 21, 26, 27]. Dette forklares med, at det tværgående samarbejde øger mulighederne for at skabe sammenhæng i den praksis og de strukturer børnene møder i henholdsvis skole- og fritidslivet såvel som i de barn-voksen relationer, børnene indgår i. Det, at det i nogle tilfælde er de samme voksne, der går igen i både skole- og fritidsaktiviteter, forstærker relationerne mellem børn og voksne [20, 21, 23], og særligt aktører fra fritidslivet peger på, at de får et mere solidt kendskab til børnene, når de udover at være ansvarlige for fritidsaktiviteter, også indgår i børnenes skoledag [20, 21, 22].

ERFARINGER FRA PRAKSISAKTØRERNE

Samarbejder på tværs - betydning for relationsdannelse og sammenhængskraft i børns hverdag

Ifølge praksisaktørerne har de forskellige strukturer for henholdsvis skole og fritidstilbud betydning for, at det sjældent er de samme voksne, som går igen på tværs af skole og fritidstilbud. Dette skyldes blandt andet at fritidsaktiviteter ofte faciliteres af frivillige aktører, som går i skole, arbejder eller studerer i de tidsrum skolerne har åbent.

Dog oplever praksisaktørerne, at der eksisterer en kvalitet i, at børn og unge får mulighed for at spejle sig i og danne relationer til forskellige voksne forbilleder.

I de tilfælde, hvor fritidsaktører ikke deltager i skoletiden, men udelukkende udbyder aktiviteter efter skoletid, betegnes samarbejderne desuden som befordrende ift. at skabe en løbende dialog mellem lærere og fritidsaktører, hvor børnenes trivsel og deltagelse eller fravær kan vendes på tværs af kontekster [18, 25, 26]. I tillæg peger lærere fra en amerikansk og en australsk skolekontekst på, at de tværgående samarbejder giver mulighed for at indgå i en tættere dialog med børnene om deres deltagelse i forskellige fritidsaktiviteter [1, 16].

Foto: Odense Kommune

Samarbejder på tværs giver mulighed for gensidig faglig udvikling og øget kvalitet i både undervisning og fritidstilbud

Flere aktører fra både skole og fritidsliv giver udtryk for, at tværgående samarbejder skaber grundlag for gensidig faglig udvikling [1, 10, 9, 15, 22, 30]. Det, at flere forskellige fagligheder og indfaldsvinkler bringes i spil, opleves som medvirkende til at udfordre den eksisterende praksis, opbygge kapacitet og udvikle nye typer af aktiviteter.

Nogle af skoleaktørerne har således en oplevelse af, at fritidsaktørerne bringer en aktivitetsspecifik ekspertise med sig, som ikke bare bidrager til at højne den faglige kvalitet af undervisningen, men som også indebærer et potentiale i forhold til at inspirere lærerne [4, 6, 13, 15, 30]. Samtidig peger en engelsk undersøgelse på, at tværgående samarbejder, der engagerer studerende i arbejdet med at udbyde idrætsaktiviteter til børn og unge på skoler, bidrager til de studerendes udvikling af didaktiske og pædagogiske kompetencer [8].

Endvidere er der blandt nogle fritidsaktører en oplevelse af, at samarbejdet med skolerne virker forstærkende i forhold til at højne kvaliteten og udvikle og forny den pædagogiske praksis i de udbudte fritidsaktiviteter [9, 22].

ERFARINGER FRA PRAKSISAKTØRERNE

Samarbejde på tværs - betydning for kvalitet i undervisning og fritidstilbud

Skoleaktørerne fortæller, at de har gode erfaringer med at genbruge aktiviteter fra fritidstilbud i skolen eller SFO-tiden, da de er genkendelige for eleverne og lette at igangsætte. Ligeledes oplever de også, at fritidsaktiviteter kan inspirere elevernes leg, fx i frikvarterer.

Samarbejdets potentielle betydning for skole- og fritidsaktørers gensidige faglige, didaktiske og pædagogiske fik under workshoppen begrænset opmærksomhed. Under workshoppen var der et større fokus på samarbejdets betydning for børn og unges udbytte ved at deltage i fritidslivet og ikke på samarbejdets potentielle betydning for at øge kvaliteten i undervisningen eller fritidsaktiviteter.

Hvilke udfordringer oplever de involverede skoler og fritidsaktører ved tværgående samarbejdsprocesser?

Foruden de nævnte kvaliteter oplever skoler og fritidsaktører også en række udfordringer i forbindelse med at samarbejde på tværs. De udfordringer, der er identificeret i litteraturgennemgangen opsummeres i de følgende afsnit som fire centrale pointer, der kan være hensigtsmæssige at have øje for i arbejdet med at skabe gode vilkår for styrkede samarbejder på tværs.

Vanskeligt at finde tidspunkter og prioritere tid til fælles planlægning, koordinering og evaluering

En af de udfordringer, der ofte fremsættes af både fritidsaktører og lærere, er begrænsninger i tid og ressourcer – herunder økonomiske ressourcer såvel som medarbejder-, facilitets- og transportmæssige ressourcer [2, 5, 10, 11, 19, 20, 29, 30]. Mere konkret opleves det som en udfordring at finde tid og rum til fælles forberedelse, idet det kan være vanskeligt for fritidsaktørerne at stille op i lærernes arbejdstid [2, 4, 5, 11, 19, 28-30]. Fritidsaktørerne har svært ved at få forpligtelser i forbindelse med tværgående samarbejder til at passe ind i forhold til deres eget arbejdsliv [2, 11, 13] eller de kan – i de tilfælde, hvor der er tale om lønnede fritidsaktører (f.eks. pædagoger i klubber, SFO'er eller ungdomsskoler) – være begrænsede af, at den forberedelsestid, de har til rådighed, ofte kun kan afvikles i et tidsrum, hvor der ikke er mulighed for at samarbejde med lærerne [21, 22]. Som det kommer til udtryk blandt nogle klubpædagoger, så er det svært at udvikle et samarbejde med nogen, man sjældent snakker med. Den manglende tid kan give klubpædagogerne en følelse af, at deres faglighed ikke rigtig kommer i spil, og de derved blot bliver nogen der 'udfylder huller'.

Samtidig er der blandt flere skoler og fritidsaktører en opfattelse af, at lærergerningen er meget presset, og at lærerne derfor har brug for at betragte samarbejdet som et bidrag til den eksisterende undervisning, fremfor end-

nu en ting de skal gøre, hvis de skal prioritere tid til at samarbejde med fritidsaktører [2, 6, 7, 9, 20]. Flere lærere fremhæver i den forbindelse, at der ikke afsættes ekstra ressourcer til koordinering og planlægning i forbindelse med tværgående samarbejder, men at opgaverne forventes løst inden for den eksisterende forberedelsestid [20, 30].

Blandt fritidsaktørerne er der dog også forskel på, hvordan de oplever skolernes engagement i og interesse for at samarbejde [1, 2, 8, 12, 25]. Nogle fritidsaktører har en oplevelse af, at skolerne ikke prioriterer samarbejder på tværs og efterspørger et større engagement i fritidslivet blandt både lærere og skoleledelse [8, 12], mens andre fritidsaktører har en oplevelse af, at skolerne rigtig gerne vil samarbejde, men ofte har svært ved at finde tid til det i en i forvejen presset skoledag [2]. Netop på grund af sidstnævnte forhold oplever nogle fritidsaktører indimellem, at deres tilbud får funktion af vikarierende undervisning, hvilket betyder, at de lærere, der normalt varetager undervisningen i de pågældende timer, ikke er til stede, men vælger at klare andre arbejdsopgaver, mens fritidsaktørerne er på [2, 8, 9, 11, 12].

I sådanne situationer bliver det pludselig fritidsaktørerne, der står mere eller mindre alene med ansvaret for eleverne i de konkrete timer, og dette kan ifølge både skoler og fritidsaktører have nogle uheldige konsekvenser. Dels giver nogle idrætslærere udtryk for, at det i forbindelse med idrætsundervisningen kan være med til at udvande idrætslærerens faglighed og selve fagets integritet [9, 17], mens aktører fra fritidslivet mener, at det udfordrer frivillighedsbegrebet, når skolernes læringsdagsorden så at sige udliciteres til frivillige [11, 13]. Derudover kan det gøre det vanskeligere for de frivillige at gennemføre undervisningen, når lærerne ikke er til stede, ligesom det vanskeliggør fælles udvikling og evaluering af undervisningen [1, 2, 4, 8, 15].

Endelig oplever nogle skoler og fritidsaktører det som en udfordring for samarbejdet, når skolen ikke har de rette

ERFARINGER FRA PRAKSISAKTØRERNE

Betydningen af forskelle i strukturer, prioritering og planlægning af samarbejdet på tværs

Italesættelse af udfordringen omkring manglende tid og ressourcer går igen på tværs af skole-, fritid- og kommunale aktører. Særligt synes samarbejdet udfordret af de forskellige arbejdstider, hvor de frivillige finder det vanskeligt at samarbejde inden for skolens åbningstider, hvilket blandt andet går ud over den fælles planlægning. Derudover er fritidsaktører udfordret på at rekruttere nok frivillige til at indgå i mere involverende samarbejder.

Ligeledes problematiseres det, at de store fritidstilbud - som udbyder flere forskellige aktiviteter og har mange frivillige og i nogle tilfælde ansatte - har bedre vilkår for at lave langsigtede samarbejder. Dette kan ifølge praksisaktørerne på sigt medføre nedlukninger af mindre fritidstilbud samt give udfordringer i foreningstynede områder, da mindre fritidstilbud ikke har de samme ressourcer til at rekruttere medlemmer og frivillige.

Et andet væsentligt forhold for samarbejdet er adgangen til faciliteter, hvor for stor afstand mellem skole og fritidsaktiviteter sætter krav til forældrekorser, hvilket udfordrer skole- og fritidsaktørernes samarbejde om at få flere unge ud i fritidslivet.

faciliteter til at kunne understøtte de aktiviteter, som fritidsaktørerne ønsker at byde ind med [1, 2, 5, 8, 10] eller når den fysiske afstand mellem den pågældende skole og de aktuelle fritidsaktører bliver for stor [2].

Manglende formalisering af samarbejdet hindrer overblik og kontinuitet og fører til stor afhængighed af ildsjæle

Ud fra den inkluderede litteratur at dømme er de tværgående samarbejder, der er initieret af skolerne eller fritidsaktørerne selv, primært af uformel karakter [10, 13, 15, 20]. Det vil sige, at der ofte er tale om samarbejder, der beror på enkeltpersoners indsatser, relationer og interesser, og hvor kommunikation og planlægning foregår mere eller mindre ad hoc. En sådan uformel og fleksibel tilgang til samarbejder på tværs beskrives dels som en styrke, idet det hindrer langsommelige kommunikations- og arbejdsgange, men omvendt peger flere studier på, at det også indebærer svagheder [10, 14, 19, 30]. Dels forklarer både skoler og fritidsaktører, at den uformelle tilgang ofte bevirker, at samarbejdet bliver meget per-

sonbåret [10, 14, 18, 19]. Engagerede ildsjæle tilfører samarbejderne energi og skaber stabilitet og fremdrift i øjeblikket [10, 18], men når samarbejderne primært afhænger af enkelte personers indsatser og engagement, bliver det samtidig meget sårbart overfor personaleudskiftninger eller udskiftninger blandt fritidsaktørerne, og konsekvensen kan være, at værdifuld arbejdstid, opnåede erfaringer og eksisterende kontaktveje går tabt eller må genopbygges [10, 12, 15, 18, 19, 20]. Samtidig har især lærerne en oplevelse af, at den manglende formalisering og organisering af samarbejdet, gør det vanskeligt at få overblik over mulige samarbejdspartnere i lokalmiljøet [12, 20]. Flere skoler giver udtryk for, at det er vanskeligt at se, hvad det er, foreningerne kan byde ind med, og både lærere og fritidsaktører oplever vanskeligheder med at få og vedligeholde kontakter til nøglepersoner [12, 20, 25]. I tillæg giver SF0-personale - i en undersøgelse af offentlige-frivillige partnerskaber - udtryk for, at svingende mødefrekvens og manglende formelle skriftlige aftaler står i vejen for at gennemføre løbende eva-

ERFARINGER FRA PRAKSISAKTØRERNE

Betydningen af formaliseringsgraden ved samarbejder på tværs

En af skoleaktørerne ønsker at kunne tage mere kvalificeret og velbegrunderet valg i forhold til, hvem der samarbejdes med. Han oplever, at tidligere samarbejder er opstået på grund af tilfældigheder. En anden skoleaktør fortæller, at han har gode erfaringer med længerevarende samarbejder ved at have spotte de gode "ildsjæle" fra starten af. Ligesom i litteraturen oplever praksisaktørerne forskellige fordele og udfordringer ved afhængigheden af nøglepersoner/ildsjæle.

På den ene side problematiserer fritidsaktørerne, at når samarbejder bliver personafhængigt, så har det betydning for formaliseringsgraden, hvilket udfordrer langsigtede samarbejder, da samarbejderne bliver sårbare overfor interne forandringer. Desuden oplever skoleaktørerne, at de korte samarbejder mellem skoler og fritidstilbud ikke har nogen betydning for elevernes fastholdelse i fritidstilbudene. På den anden side frygter fritidsaktørerne, at formalisering og koordinering af samarbejder på tværs, bliver en for ressourcetung opgave.

Derudover fortæller kommunale aktører, at udover interne forandringer blandt skole og fritidstilbud, så kan politisk udskiftning også have betydning for, hvordan der arbejdes med koordinering af skole-fritidssamarbejder på et kommunalt plan.

lueringer af og justeringer af samarbejdet [10]. Dermed synes fraværet af såvel overordnet koordinering som formaliserede aftaler at udfordre kontinuiteten, stabiliteten og kvaliteten i de tværgående samarbejder.

Forskelle i strukturer, logikker og målsætninger i skole- og fritidsliv gør det vanskeligt at finde og realisere fælles projekter

Både skoler og fritidsaktører giver udtryk for, at forskelle i de strukturer og logikker, der præger henholdsvis skole- og fritidslivet, kan udgøre en udfordring i arbejdet med at etablere samarbejder på tværs [2, 10, 14, 25, 29, 30]. Det, at skolernes virke er drevet af fastlagte og forpligtende læringsmål, og skoledagen ofte er struktureret ud fra mere eller mindre fastlagte skemaer og opdelt fag, kan være vanskeligt at forene med tilbud fra fritidslivet, der ikke nødvendigvis passer ind i lektionsplanerne, og som primært har sigte på at inspirere flere børn og unge til at deltage i den pågældende fritidsaktivitet [2, 7]. For overhovedet at få et samarbejde i stand med skolerne

oplever flere fritidsaktører det derfor som en forudsætning, at de tydeligt kan vise skolerne, hvordan netop deres tilbud kan tilpasses og bidrage til opfyldelse af skolernes læringsmål [2, 6, 7, 9]. I de tilfælde hvor skolerne har svært ved at se, hvad fritidsaktørerne kan byde ind med, er det vanskeligt at finde et afsæt for fælles forløb [11, 25]. Ifølge flere fritidsaktører kræver det dog både tid og kompetencer at sætte sig ind i skolernes læringsdagsorden [2, 28], og nogle fritidsaktører stiller spørgsmålstegn ved, om det overhovedet er deres opgave som frivillige at bidrage til skolens forpligtelser [13]. Med afsæt i sådanne oplevelser beskrives det i flere artikler som om nogle tværgående samarbejder er præget af et ensidigt fokus på, hvordan fritidslivet kan understøtte skolens virke fremfor, hvordan skole og fritidsliv kan understøtte hinanden [6, 11, 13]. Ved samarbejder mellem skoler og idrætsforeninger viser en dansk undersøgelse dog, at samarbejderne primært er drevet af en idrætsforeningslogik, hvor fokus ligger på at motivere til deltagelse i den specifikke idrætsgren med henblik på at

ERFARINGER FRA PRAKSISAKTØRERNE

Betydningen af forskelle i logikker for samarbejdet på tværs

Fritidsaktørerne oplever, at når de opsøger skolerne, er det nødvendigt at tilpasse tilbuddene til skolens ramme og logikker, før de bliver taget i betragtning som samarbejdspartnere. Enkelte fritidsaktører fortæller, at de har udviklet konkrete tilbud til skolerne, hvor de har synliggjort, hvordan indhold og aktiviteter knytter sig til fælles mål for undervisningsfaget og lærernes årshjul, samt hvad de har af forventninger til et samarbejde på tværs.

Skoleaktører oplever, at forskellige logikker ligeledes har betydning for villigheden til at samarbejde. Dette forklares ved, at fritidstilbuddene ikke i samme grad som skolerne ser sig forpligtede til at inkludere børn med særlige behov, og i mange tilfælde har fritidstilbuddene heller ikke ressourcerne til det. Ifølge praksisaktørerne er det nemlig ikke velviljen, der mangler i forhold til at imødekomme de vanskeligst stillede børn, men mere et spørgsmål om at have adgang til de nødvendige ressourcer, og her har fritidstilbuddene ikke som skolerne mulighed for at trække på pædagoger, der kan understøtte undervisningen eller yde støtte til enkelte elever.

På trods af forskellige logikker og strukturer mødes aktørerne dog om, at flere børn og unge skal have mulighed for at indgå i forskellige sociale fællesskaber.

rekruttere nye medlemmer til foreningen fremfor at understøtte elevernes læring og trivsel [13]. Dette betragtes af de involverede aktører som en begrænsning ved samarbejdet og det påpeges, at der ligger en udfordring i, at foreningerne ikke kun ser samarbejdet med skolen som en måde at hverve nye medlemmer på, men også som en mulighed for gennem mødet med andre fagligheder at kunne blive udfordret på både tænkning og praksis [3, 13, 11].

Uklarhed om rolle- og ansvarsfordeling gør det vanskeligt for parterne at leve op til hinandens forventninger

Flere fritidsaktører giver udtryk for, at de har oplevet usikkerhed omkring deres rolle i samarbejdet med lærerne [21, 22, 25, 29]. Dette gælder især for de samarbejder, hvor pædagogisk personale fra fritidsklubber samarbejder med lærere om aktiviteter eller forløb indlejret i skoledagen [21, 22]. I en islandsk undersøgelse har det vist sig, at tidsmæssige og professionelle begrænsninger blandt fritidsaktørerne bevirker, at det ofte bliver lærerne, der planlægger undervisningen og fritidsaktørerne, der fungerer som støtte for eleverne [21]. Dermed veksler fritidsaktørerne mellem på den ene side at være ansvarlige fritidspædagoger og så at være lærerens medhjælper, hvilket af fritidsaktørerne opleves som en udfordring [21].

Samtidig giver flere lærere udtryk for, at der er stor variation i, hvor stort et ansvar fritidsaktørerne tager på sig i undervisningssituationerne, og nogle lærere har ligefrem en oplevelse af at fritidsaktørerne mangler kompetencer til at tilpasse et undervisningsindhold til målgruppens niveau og behov [1, 14, 17, 21].

En lignende oplevelse ses blandt nogle af de lærere, der har haft et samarbejde med trænere fra idrætsklubber eller foreninger. Her ser lærerne et problem i, at nogle trænere mangler pædagogisk indsigt samt kompetencer inden for undervisning og klasserumsledelse, og at de aktiviteter, som trænere står for, i nogle tilfælde fungerer som underholdning fremfor læring af idrætsmæssige færdigheder [1, 15, 17]. Samtidig anses det af nogle lærere som et problem, at der er stor udskiftning blandt fritidsaktørerne, og at de ikke har samme kendskab til eleverne som lærerne har [21].

Omvendt savner nogle fritidsaktører et større engagement fra skolerne og de lærere, der er involveret i samarbejdet på tværs [1, 8, 12, 25]. Flere fritidsaktører oplever mod forventning at stå mere eller mindre alene med ansvaret for at gennemføre undervisningen [2, 8, 9, 11, 12], og på den baggrund efterspørger fritidsaktørerne en bedre forventningsafstemning med de involverede skoler og lærere, så det bliver tydeligt, hvem der tager ansvar for hvad [1, 8, 12, 25].

ERFARINGER FRA PRAKSISAKTØRERNE

Betydningen af manglende rolle- og ansvarsfordeling

Praksisaktørerne fortæller, at de ofte har haft samarbejder af mere koordinerende karakter, hvor fritidsaktører står for konkrete undervisningsaktiviteter, og hvor der ikke er lavet en forventningsafstemning omkring lærerens ansvar og rolle. Dette kan have betydning for, at læreren kommer til at indtage en tilfældig rolle, fx at læreren enten observerer, understøtter enkelte elever, selv er deltagende i aktiviteterne eller slet ikke deltager i undervisningen.

Skole- og fritidsaktører problematiserer den manglende afklaring af lærernes ansvar og rolle. Ligeledes erfarer de, at det er vigtigt at eksplicitere, hvordan læreren kan understøtte eller være medunderviser i et samarbejde på tværs, således at skole- og fritidsaktører udnytter hinandens kompetencer.

Hvilke anbefalinger eksisterer med henblik på at skabe stærke samarbejder på tværs af skole og fritidsliv?

Udover, at der i den eksisterende litteratur identificeres en række muligheder og udfordringer ved samarbejder på tværs af skole og fritidsliv, så kommer flere af artiklerne også med en række anbefalinger til, hvordan der bedst muligt skabes stærke tværgående samarbejder. Disse anbefalinger fungerede som rammesætning for den eksplorative proces på workshoppen. Hermed dannede de identificerede anbefalinger udgangspunkt for praksisaktørernes diskussion af mulige løsningsforslag og handletiltag ift. at styrke samspelet mellem skoler og fritidsaktører i Odense Kommune.

De identificerede anbefalinger retter sig mod både kommuner, skoler (skoleledelse, lærere, pædagoger og andet pædagogisk personale), kultur- og foreningstilbud samt øvrige kommunale fritidstilbud såsom ungdomsskoler, musikskoler og fritidsklubber.

Anbefalingerne vedrører både organisatoriske og strukturelle forhold, samt den kommunikation og den praksis, de involverede aktører udøver. I nedenstående afsnit opsummeres de identificerede anbefalinger under fem centrale hovedoverskrifter.

Fælles vision, overordnet strategi og prioritering af ressourcer

Flere artikler fremhæver vigtigheden af at have en fælles vision for samarbejdet, og i den forbindelse understreges det, at kommunerne spiller en central rolle i formuleringen af en sådan fælles vision [10, 18, 24, 26, 27, 31]. Samtidig anbefales det, at der inddrages et bredt udvalg af aktører i udviklingen af den fælles vision, således at flest muligt oplever ejerskab for visionen [18, 31]. Flere skoler og fritidsaktører udtrykker gode erfaringer med at have et fælles fokus på at understøtte børn og unges trivsel og læring og samtidig have en åbenhed omkring de forskellige strukturer og logikker, der præger henholdsvis skolerne og fritidslivet [22, 24]. Derudover

peger nogle artikler på, at det letter lærernes og fritidsaktørernes opgaver i forbindelse med opstarten af tværgående samarbejder, hvis de økonomiske og organisatoriske rammer er givet på forhånd [22, 28]. Når dette er tilfældet, kan parterne springe direkte til dialogen om didaktik og pædagogik uden først at skulle drøfte økonomi og ressourceforbrug [22, 28]. Dette taler for udarbejdelse af overordnede strategier for eksterne samarbejder, som kan udgøre den formelle ramme for samarbejderne både på skoler, i foreninger og på kommunalt plan.

Samtidig understreges det i en række artikler, at tværgående samarbejder kræver ressourcer, og at det derfor er helt afgørende, at der både på kommunalt niveau og på skoleniveau enten prioriteres og afsættes økonomiske midler eller medarbejderressourcer eller tænkes i udnyttelse af alternative ressourcer (f.eks. ældre elever eller pensionister), hvis styrkede, varige samarbejder på tværs af skole- og fritidsliv skal kunne udvikles [2, 9, 10, 13, 15, 18, 21, 22, 24, 26, 28].

Ledelsesmæssig opbakning

Ledelsesmæssig opbakning understreges i litteraturen som en vigtig faktor for at lykkes med tværgående samarbejder [1, 2, 7, 10, 18, 19, 24, 29]. Det, at der er en dedikeret ledelse på skolen, der prioriterer samarbejdsaftaler og giver plads til fleksibilitet i skemaet, virker understøttende for udviklingen og opretholdelsen af samarbejder med fritidsaktørerne [2, 19]. Samtidig er det vigtigt, at skoleledelsen sikrer sig, at medarbejderne føler sig klædt på at til indgå i tværgående samarbejder og hjælper med at aktivere relevante medarbejderressourcer [1, 7, 8, 10, 19, 31].

Øget formalisering og forankring

Særligt blandt skolerne udtrykkes der et ønske om en mere formel organisering af de tværgående samarbejder [15, 20]. Indgåelse af mere formelle aftaler forventes at kunne skabe klarere rammer for samarbejdet både i forhold til de organisatoriske og praktiske forhold som f.eks. opgaveansvar, økonomi, kontaktpersoner og tids-

planer, men også i forhold til at skabe overblik over mulige samarbejdspartnere og sikre kontinuitet i samarbejdsrelationerne [10, 12, 15, 18, 19, 20, 31].

I den forbindelse fremsætter nogle skoler forslag om, at der udvælges eller ansættes en koordinator, der har det som deres primære opgave at oparbejde, koordinere og vedligeholde kontakter til aktører fra fritidslivet [20, 24, 27]. Samtidig peger nogle artikler på fordelene ved at rekruttere ildsjæle, der er engageret i både skole- og fritidsliv, og som i kraft af en sådan dobbeltfunktion kan bidrage til at skabe en solid kontakt mellem forskellige arenaer [10, 19, 24].

I det hele taget anbefales det i flere artikler, at der tænkes i langsigtede samarbejder og forankring, når skole- og fritidslivet skal knyttes sammen [6, 10, 18, 20, 24, 27, 31]. Ved at skabe varige samarbejdsrelationer og tilbagevendende forløb, som f.eks. er indlejret i skolernes årshjul, sikres bedre muligheder for udvikling og brug af de ressourcer, der allerede er investeret [22, 24].

Klar målsætning for det enkelte samarbejde

En klar målsætning, som kan skabe værdi for alle involverede parter, beskrives i litteraturen som afgørende for at samarbejdet opleves som meningsfuldt af både skoler og fritidsaktører [10, 19, 23, 24, 26, 27, 31]. Med en klar målsætning skabes der samtidig bedre muligheder for at evaluere på den praksis, der finder sted, hvilket igen øger mulighederne for at udvikle og optimere praksis [8, 10, 15, 19, 27]. I den forbindelse anbefales det, at der ikke bare evalueres på undervisningen og aktiviteterne, men at der også løbende evalueres og justeres på selve samarbejdet [19, 23].

Forventningsafstemning, ansvarsfordeling og gensidig tillid

Forud for samarbejdet anbefales det, at parternes forventninger til samarbejdet afstemmes, og at der indgås klare aftaler omkring rolle- og ansvarsfordeling samt forventet ressourceforbrug [10, 18, 19, 24, 26]. I den for-

bindelse fremhæves også vigtigheden af at identificere de forskelle parters primære styrker, idet det øger mulighederne for at få sat de forskellige parters viden og ressourcer i spil [19, 27, 28, 31].

Derudover spiller også parternes interne kommunikation og tillid en rolle for, hvor vellykket samarbejdet opleves [10, 19, 25, 27]. I den forbindelse fremhæves det, at åbenhed, ligeværd, respekt og empati medvirker til at skabe gensidig tillid blandt parterne og sikre transparens i samarbejdet, hvilket igen understreges som afgørende for udviklingen af et positivt samarbejde [10, 19, 23, 24, 25, 27].

Det betyder, at det kan være en fordel for parterne at investere ressourcer i at lære hinanden godt at kende, hvis ønsket er at skabe et stærkt og varigt samarbejde [29]. Dette afspejles også i, at allerede eksisterende relationer og tidligere samarbejdsflader mellem skoler og fritidsaktører synes at have betydning for etableringen af nye samarbejder [10, 12, 13, 22, 29].

Foto: Odense Kommune

PRAKSISAKTØRERNES PERSPEKTIVER PÅ ANBEFALINGERNES MULIGHEDER I DERES LOKALE KONTEKST

På workshoppen fik praksisaktørerne - i grupper på tværs af skole, fritid og kommune - til opgave at udvælge de tre anbefalinger, som de fandt mest væsentlige. Nedenfor uddybes de anbefalinger, som flest grupper valgte at bruge tid på at diskutere samt øvrige handletiltag, som praksisaktørerne drøftede på workshoppen.

“En fælles vision og indgå i formelle aftaler om de økonomiske og organisatoriske rammer”

Aktørerne ser værdi i udviklingen af en fælles kommunal vision og formelle aftaler omkring de økonomiske og organisatoriske rammer for samarbejder på tværs af skole og fritid. Praksisaktørerne uddyber, at de savner en fælles retning, som tager hensyn til forskellige logikker, strukturer og interesser på tværs af samarbejdspartnere, og som er alment kendt blandt skoler og fritidstilbud i Odense Kommune. Derudover efterspørger flere af fritidsaktørerne fra foreningerne en intern strategi, for samarbejder på tværs af skole-fritid, som ekspliciterer formål, forventninger, indsatser, roller og ansvarsopgaver. De uddyber, at foreningens bestyrelse og ledelse spiller en væsentlig rolle i formaliseringen af en intern strategi om samarbejder på tværs, der blandt andet skal sikre, at samarbejderne bliver mindre personafhængige og i højere grad tager afsæt i foreningens fælles målsætninger og ambitioner.

“Ansæt eller udvælg en koordinator til at koordinere samarbejder på tværs”

Aktørerne ser potentialer i at udnævne en skolekoordinator, da det kan være med til at sikre overblik og kontinuitet i samarbejdsrelationerne. De forslår en række forskellige opgaver, som en skolekoordinator vil kunne varetage:

- Skabe synlighed omkring hvilke samarbejder skolen søger, hvornår skolen har mulighed for at samarbejde, samt hvem fritidsaktørerne kan kontakte.
- Indsamle ”tilbud” fra nærtliggende fritidstilbud, samt fra fritidsaktører som allerede benytter skolens faciliteter.
- Arrangere ’Åbent Hus’ eller foreningsfestival, hvor frivillige, lærere, elever og forældre kan møde hinanden.

- Invitere samarbejdspartnere til at deltage i de uger hvor lærerne planlægger deres årshjul, med henblik på at udvikle mere integrerede samarbejder.
- Videreformidle fritidstilbud til elever og forældre

Derudover ser praksisaktørerne muligheder i, at fritidsvejledningen indtager en mere central rolle i forhold til de konkrete samarbejder på tværs af skoler, SFO og fritidstilbud, og herunder agerer bindeled til kommunens overordnede vision og strategi. Aktørerne tilknyttet fritidsvejledningen oplever, at indsatsen har en betydning for at flere unge deltager i fritidsaktiviteter, men de efterspørger et mere konkret indblik i, hvad der fungerer og hvordan indsatsen kan understøttes yderligere fremover.

“Afstem forventninger til hinandens indsats og skab en klar rolle- og ansvarsfordeling”.

Praksisaktørerne lægger vægt på, at i det konkrete samarbejde om et forløb, er det væsentligt, at de involverede aktører prioriterer en forventningsafstemning i forhold til samarbejdsindsatser samt en afklaring af rolle- og ansvarsfordeling. Udover at få en fælles forståelsesramme så skaber det, ifølge praksisaktørerne, mulighed for at få indblik i hinandens kompetencer og danne grundlag for et styrket og ligeværdigt samarbejde.

Øvrige tiltag

Udover diskussioner og erfaringsudveksling på baggrund af anbefalingerne efterspørger praksisaktørerne et indblik i støtte- og samarbejds muligheder i deres nærområde. Der eksisterer allerede forskellige oversigter over fritids- og foreningstilbud samt overblik over kommunale puljer, der kan støtte aktiviteter i folkeoplysende foreninger og aftenskoler (se link: www.odense.dk/brug-byen/puljer-og-stotte/tilskud-til-fritid-og-idraet). Flere af praksisaktørerne problematiserer, at de ikke har haft kendskab til diverse oversigter og ønsker, at disse bliver bredt kendt blandt skoler og fritidstilbud i Odense. Ligeledes efterspørgeres der en platform, som samler diverse oversigter samt et fælles online netværk for fritidsvejledning, SFO, skoler og fritidstilbud. Et eksempel kan være platformen Aaben Aalborg. (Se link: <https://aabenaalborg.dk/udbydere#/#pager=0:8>).

Derudover peger flere af praksisaktørerne på vigtigheden af at inddrage forældrene, hvis arbejdet med at styrke børn og unges deltagelse i fritidslivet skal lykkes. Blandt praksisaktørerne opleves forældrene at spille en central rolle i forhold til at understøtte børn og unges fritidsliv og derfor bliver det – særligt i samarbejdet med de mere foreningsvante familier – afgørende, at ikke bare de deltagende børn og unge men også deres forældre oplever det som trygt og værdifuldt at indgå i fritidslivet.

Opsummering

Formålet med denne kort fortalt er at give et samlet indblik i både litteratur og praksiserfaringer vedrørende samarbejder på tværs af skole og fritidsliv og derigennem styrke vidensgrundlaget for udviklingen af stærke skole-fritidssamarbejder, der understøtter børn og unges deltagelse i fritidslivet.

Af litteraturgennemgangen ses en stor variation i de samarbejder, der har været igangsat mellem skoler og fritidsliv med henblik på at styrke børn og unges deltagelse i fritidsaktiviteter. Dog vidner litteraturen om, at der primært er tale om koordinerende samarbejder præget af en lav formaliseringsgrad, hvor de involverede skoler eller fritidsaktører selv har taget initiativ til at samarbejde og hvor der er tale om kortere varige forløb. Samtidig synes samarbejder mellem skoler og idrætsforeninger at dominere billedet; både når det kommer til den eksisterende litteratur og erfaringerne fra praksisaktørerne. Dette taler for, at der fremadrettet sættes øget fokus på de samarbejder, der involverer fritidsaktører, der kan tilbyde andre aktiviteter end de rent idrætslige, idet et bredt samarbejde med fritidslivets forskellige aktører må forventes at give børn og unge indsigt i de forskellige muligheder der er for at deltage i et aktivt fritidsliv og blive mødt i sine interesser.

Med hensyn til hvilke kvaliteter skoler og fritidsaktører oplever ved tværgående samarbejder, så viser litteraturgennemgangen, at de primære kvaliteter, der fremhæves blandt de involverede aktører, handler om, at børn og unges kendskab til og deltagelse i fritidslivet øges og at skabe bedre muligheder for at tilbyde en varieret undervisning, for at skabe sammenhæng i børnenes hverdag, for at udvikle tætte barn-voksen relationer og for at sikre gensidige faglig udvikling blandt de involverede aktører.

Samtidig viser litteraturgennemgangen, at tværgående samarbejder også indebærer udfordringer. Samlet set er der tale om udfordringer, der handler om manglende tid og begrænset prioritering af ressourcer, manglende formalisering af samarbejderne, vanskeligheder ved at mødes om fælles projekter på tværs af forskellige strukturer og logikker samt uklarhed om rolle- og ansvarsfordeling mellem de forskellige parter. I tillæg er der i litteraturen identificeret en række anbefalinger, der sigter på at imødekomme de udfordringer, som skoler og fritidsaktører oplever ved tværgående samarbejder.

Disse anbefalinger peger på vigtigheden af, at der udvikles en fælles overordnet vision og strategi for skole-fritidssamarbejder, at der prioriteres ressourcer til samarbejderne, at der sikres ledelsesmæssig opbakning på skolerne, at der skabes en mere formel ramme for samarbejderne og at der fokuseres på at skabe en stærk forankring. Derudover peger anbefalingerne på, at det ved opstarten af konkrete samarbejder er vigtigt at udvikle en klar målsætning, at afstemme indbyrdes forventninger til samarbejdet og skabe en tydelig rolle- og ansvarsfordeling.

De kvaliteter, udfordringer og anbefalinger, der er identificeret ved litteraturgennemgangen, bekræftes i høj grad af praksisaktørernes erfaringer. Praksisaktørerne giver således udtryk for, at de i deres eget virke genkender de kvaliteter og udfordringer, som fremhæves i litteraturen. Efter at være blevet præsenteret for de identificerede anbefalinger i litteraturen fremhæver praksisaktører særligt samtidig fem fokuspunkter, som centrale for at styrke tværgående samarbejder lokalt i Odense Kommune:

CENTRALE FOKUSPUNKTER FOR UDVIKLINGEN AF STÆRKE SAMARBEJDER MELLEM SKOLE OG FRITIDSLIV I ODENSE KOMMUNE

1. At der i kommunen udvikles en fælles vision for skole-fritidssamarbejder og formelle aftaler vedrørende de økonomiske og organisatoriske rammer.
2. At der på skolerne udvælges eller ansættes en person, der har til opgave at koordinere samarbejder med fritidslivet.
3. At fritidsvejledningen indtager en endnu mere central rolle i forhold til at bringe skole og fritidsliv tættere sammen.
4. At der i de konkrete samarbejder af såvel skole som forening prioriteres tid til forventningsafstemning samt aftaler om rolle- og ansvarsfordeling.
5. At der skabes større synlighed omkring eksisterende oversigter over mulige samarbejdspartnere i fritidslivet og at der skabes et fælles online netværk for fritidsvejledning, skoler, SF0 og fritidsliv, hvor relevante skabeloner og dokumenter deles.

I tillæg til ovenstående fokuspunkter peger praksisaktørerne på vigtigheden af også at inddrage forældrene i tværgående samarbejder, idet forældrene betragtes som havende en central rolle i forhold til at understøtte børn og unges deltagelse i fritidslivet. Dette perspektiv nævnes kun meget begrænset i den inkluderede litteratur, men understøttes af litteraturen om hvilke faktorer, der har betydning for børn og unges deltagelse i fritidslivet. Her viser undersøgelser, at forældrenes ressourcer og eget engagement i fritidslivet spiller en stor rolle for, om børn og unge deltager i fritidslivet eller ej [39, 42]. På den baggrund synes der altså at være gode grunde til at medtænke forældreperspektivet mere i tværgående samarbejder, som søger at styrke børn og unges delta-

gelse i fritidslivet – både generelt men ikke mindst når det handler om at nå børn og unge med en svagere socio-økonomisk baggrund.

Med dette mixed methods review er det forhåbningen, at denne udgivelse kan bidrage til en yderligere kvalificering af det videre arbejde med at gøre fritidslivet lettilgængeligt og attraktivt for alle børn og unge ved at styrke samspillet mellem skole- og fritidsliv i såvel Odense Kommune som i andre kommuner, der deler ambitionen om, at endnu flere børn og unge skal opleve at indgå i positive fællesskaber omkring fritidsaktiviteter.

Litteratur

Litteratur inkluderet i litteraturgennemgangen

1. Casey, M. M., Telford, A., Mooney, A., Harvey, J. T., Eime, R. M., & Payne, W. R. (2014). Linking secondary school physical education with community sport and recreation for girls: a process evaluation. *BMC Public Health*, 14(1), 1039. <https://doi.org/10.1186/1471-2458-14-1039>
2. Center for Ungdomsstudier (2019). Folkeskolereform og fritidsliv, Undersøgelse af folkeskolereformens betydning for udbud og mangfoldighed i fritidstilbud. Center for Ungdomsstudier for Undervisningsministeriet.
3. Dixon, M. (2018). Envisioning sport programs for the other 75%: Recapturing a lost generation. *Sport & Entertainment Review*, 4(1), 3-8.
4. Eime, R. M., & Payne, W. R. (2009). Linking participants in school-based sport programs to community clubs. *Journal of Science and Medicine in Sport*, 12(2), 293-299.
5. ERIKSSON, C., ULVMYR, C., & VIRTANEN, P. B. (2007). Att främja fysisk aktivitet hos barn och ungdom. Temanummer: HANDSLAGET i samarbete mellan CIF och RF, 16.
6. Flindt, M., & Østergaard, S. (2019). Inspirationskatalog - Seks gode eksempler på samarbejder mellem skoler og fritidstilbud. Center for Ungdomsstudier (CUR)
7. Flintoff A, Foster R, Wystawnoha S. (2011). Promoting and sustaining high quality physical education and school sport through school sport partnerships. *European Physical Education Review*;17(3):341-351. doi:10.1177/1356336X11416731
8. Griffiths, R. & Rainer, P. (2009). Supporting high-quality extra-curricular primary school sport in Wales: an evaluation of a university/community partnership initiative, *Managing Leisure*, 14:4, 286-301, DOI: 10.1080/13606710903204522
9. Hogan, A., & Stylianou, M. (2018). School-based sports development and the role of NSOs as 'boundary spanners': benefits, disbenefits and unintended consequences of the Sporting Schools policy initiative. *Sport, education and society*, 23(4), 367-380. <https://doi.org/10.1080/13573322.2016.1184638>
10. Høyer-Kruse, J., Thøgersen, M., Støckel, J. T., & Ibsen, B. (2008). Offentlige-frivillige partnerskaber omkring børn og fysisk aktivitet. Syddansk Universitet.
11. Jakobsen, A., Aabo, S., Juul, K. G., Østergaard, S. (2015). Skole og foreningsliv i bevægelse – et baggrundsnotat. Center for Ungdomsstudier (CUR)
12. Ibsen, B., Voldby, C. R., & Jørgensen, C. M. (2019). Undersøgelse af idrætspuljen under åben skole i Odense Kommune. Center for forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund, Syddansk Universitet.
13. Ibsen, B., Levinsen, K., Petersen, L. S., Iversen, E. B., & Voldby, C. R. (2020). Kap 9: Idrætsforeningers samarbejde med folkeskoler. I *Den frivillige kommune*.
14. Levinsen, K., Petersen, L. S., & Iversen, E. B. (2020). Den åbne skole og samarbejdet mellem foreninger og frivillige. I *Åben skole* (pp. 26-50). Syddansk Universitetsforlag.
15. Parnell, D., Buxton, S., Hewitt, D., Reeves, M. J., Cope, E., & Bailey, R. (2016). The pursuit of lifelong participation: the role of professional football clubs in the delivery of physical education and school sport in England. *Soccer & society*, 17(2), 225-241.

16. Schwamberger, B., & SineInikov, O. (2015). Connecting Physical Education to Out-of-school Physical Activity through Sport Education. *Journal of Physical Education, Recreation & Dance*, 86(9), 39-44. <https://doi.org/10.1080/07303084.2015.1085344>
17. Smith, A. (2015). Primary school physical education and sports coaches: Evidence from a study of school sport partnerships in north-west England. *Sport, education and society*, 20(7), 872-888.
18. Sundhedsstyrelsen & Socialstyrelsen (2015). Tilbud der gør en forskel: Idræt til børn og unge med særlige behov. Sundhedsstyrelsen & Socialstyrelsen
19. Støckel, J. T. (2007). Om samarbejde mellem offentlige og frivillige organisationer. 1. udg. DGI Fyn, Region Syddanmark.
20. Casto, H. G. (2016). "Just One More Thing I Have to Do": School-Community Partnerships. *The School community journal*, 26(1), 139.
21. Pálsdóttir, K. (2017). Integrated learning in schools: an Icelandic case study. *Journal of Professional Capital and Community*, 2(4), 215-228. <https://doi.org/10.1108/JPC-04-2017-0008>
22. Schultz C., & Østergaard, S. (2015). Klubbernes gode samarbejde med skolen. Center for Ungdomsstudier (CUR)
23. Mouridsen, B., Pedersen E. B., Myrup, S (red.) (2013). *Gør en god skole bedre – med Ungdomsskolen!* Ungdomsskoleforeningen, Odense.
24. Mogensen, T. E., & Demuth, K. M. (red.) (2016). *Både-og. Om samarbejder mellem billedskoler og folkeskoler.* Kompetencercenter for børn og unge og billedkunst.
25. Colvin, M. L., Thompson, H. M., & Cooley, M. E. (2021). The 'cost' of collaborating and other challenges in inter-organizational child welfare practice: a community-wide perspective. *Journal of Public Child Welfare*, 15(5), 617-651.
26. Følgast, A. M., & Larsen, K. (2015). Samarbejde mellem skoler og helhedsplaner.
27. Olson, L. A. (2018). *School-Community Partnerships: Joining Forces to Support the Learning and Development of All Students.* Aspen Institute.
28. Juul, K. G. & Østergaard, S. (2017). *Skoler og foreninger i bevægelse mod og med hinanden! Muligheder og udfordringer i mødet med den åbne skole.* Center for Ungdomsstudier.
29. Ungdomsringen (2015). *Det gælder om at få en fælles historie – perspektiver på det gode samarbejde mellem skoler, fritids- og ungdomsklubber.* Center for Ungdomsstudier.
30. Ibsen, B. & Levinsen, K. (2019). *Foreninger og frivillige i samspil med kommunale institutioner og forvaltninger 2018.* Center for forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund, Syddansk Universitet.
31. Ministeriet for Børn Undervisning og Ligestilling (2016). *Øget samspil mellem skole og fritidsliv - Anbefalinger fra udvalget om øget samspil mellem skole og fritidsliv.* Ministeriet for Børn Undervisning og Ligestilling.

Øvrig litteratur

32. Elsborg, P., Nielsen, G., Klinker, C. D., Melby, P. S., Christensen, J. H., & Bentsen, P. (2019). Sports-based recreation as a means to address social inequity in health: why, when, where, who, what, and how. *BMC public health*, 19(1), 1-9

33. Grant, M.J. and Booth, A. (2009). A typology of reviews: an analysis of 14 review types and associated methodologies. *Health Information & Libraries Journal*, 26: 91-108. <https://doi.org/10.1111/j.1471-1842.2009.00848.x>
34. Harlow, M., Wolman, L. & Fraser-Thomas, J. (2020). Should toddlers and preschoolers participate in organized sport? A scoping review of developmental outcomes associated with young children's sport participation. *International Review of Sport and Exercise Psychology* 13(1): 40-64.
35. Hertting, K., & Kostenius, C. (2012). Organized leisure activities and well-being: children getting it just right! *Larnet: Cyber Journal of Applied Leisure and Recreational Research*, 15(2), 13-28.
36. Hong, QN, Rees, R, Sutcliffe, K, Thomas, J. (2020). Variations of mixed methods reviews approaches: A case study. *Res Syn Meth* 11: 795- 811. <https://doi.org/10.1002/jrsm.1437>
37. Ibsen, B., Jespersen, E., Støckel, J. T., Fehsenfeld, M., & Nielsen, L. B. (2012). Idrættens outsiders-inklusion eller eksklusion af vanskeligt stillede børn og unge i idræt: Evaluering af puljen til idræt for vanskeligt stillede børn og unge. Center for Forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund, Institut for Idræt og Biomekanik, Syddansk Universitet.
38. Jacobsen, S. E., Andersen, P. L., Nordø, Å. D., Sletten, M. A., & Arnesen, D. (2021). Sosial ulikhet i barn og unges deltagelse i organiserte fritidsaktiviteter. Rapport fra Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
39. Jørgensen, O. & Presiler, M. (2021). Egmont Rapporten. Små kår – Børn og unges opvækst i økonomisk fattigdom. Egmont Fonden.
40. Olsen K., Lidegaard, M., Legg, S. (2018). Chronicle Workshops as Data Collection Method in Evaluation of National Work Environment Intervention
41. Rask, S. & Eske, M. (2020). Status på danskernes idrætsdeltagelse 2020. København: Idrættens analyseinstitut.
42. Red Barnet og Tænk tanken Mandag Morgen (2020). Bryd barrieren – En analyse af, hvordan flere unge i udsatte positioner kommer med i positive fællesskaber. Red Barnet.
43. Undervisningsministeriet (2022). Den åbne skole. Hentet d. 29/3-22 på www.uvm.dk/folkeskolen/laering-og-laeringsmiljoe/den-aabne-skole.

HVORDAN SKABES DET GODE SAMARBEJDE MELLEM SKOLER OG FRITIDSAKTØRER?

- ET MIXED METHODS REVIEW AF
LITTERATUR OG PRAKSISERFARINGER